2025-10-09

Justitiedepartementet
Ju2025/01317

EN STRAFFREFORM

Remissyttrande från ECPAT Sverige om betänkandet SOU 2025:66

ECPAT Sverige (nedan Ecpat) är en barnrättsorganisation som arbetar mot alla former av sexuell exploatering av barn. Ecpat har beretts tillfälle att yttra sig över betänkandet *En straffreform (SOU 2025:66)* och vill utifrån sitt uppdrag lämna följande yttrande.

Sammanfattning

Som barnrättsorganisation är vi djupt oroade över den utveckling vi ser på straffrättens område när det kommer till barns rättigheter. Det är svårt att överblicka konsekvenserna av de reformer som berör barn som begår brott för barns rättigheter här och nu och i framtiden. Sådana reformer som sänkt straffbarhetsålder och barn i fängelse, tillsammans med de förslag som ges av denna utredning, försvårar Sveriges möjligheter att leva upp till sina internationella åtaganden om barns mänskliga rättigheter. Samtidigt kan vi välkomna utredningens förslag som innebär skärpningar av maximistraffen för de allvarligaste sexualbrotten mot barn. Vi ser också att det är av stor betydelse att böter mönstras ut ur straffskalan för sexualbrott mot barn. På grund av pubertetsutvecklingsrekvisitet i barnpornografibrottet hade vi dock gärna sett en översyn av straffskalan för olaga integritetsintrång av normalgraden – för att stärka barns rätt till skydd mot sexuella kränkningar ytterligare.

Vad gäller detta betänkande har vi avgränsat oss till att, efter några inledande kommentarer, endast behandla några konkreta förslag som rör vårt uppdrag om att nå en värld utan sexuell exploatering av barn. Ecpat går därför inte närmare in på huvuddelen av utredningens förslag om utformningen av påföljdssystemet och påföljdsvalen, annat än i delar där det berör barn som begår eller utsätts för brott särskilt. Vi tar inte heller ställning till de mer generella övervägandena om straffskalornas utformning och behandlar inte, med undantag för frågan om presumtion för häktning i vissa fall, de straffprocessuella tvångsmedlen.

Ecpat behandlar särskilt följande delar i betänkandet och, med vissa invändningar och synpunkter, så

- tillstyrker Ecpat, med vissa synpunkter, förslag till ny bestämmelse om påföljdsvalet för unga lagöverträdare (avsnitt 6.13.1),
- delar Ecpat bedömningen att ett beslut om att ett tidigare utdömt fängelsestraff ska vara villkorligt bör kunna upphävas enligt samma regler som för vuxna lagöverträdare (avsnitt 6.13.1),
- tillstyrker Ecpat förslaget att skärpa maximistraffet för grovt olaga integritetsintrång (avsnitt 8.2.2),
- delar Ecpat inte bedömningen att andra straffskalor för brotten mot frihet och frid inte bör ändras (avsnitt 8.2.2),

ECPAT Sverige
Garvargatan 20
112 21 Stockholm

08-59 89 20 00
info@ecpat.se
www.ecpat.se

- tillstyrker Ecpat förslaget att skärpa maximistraffet för grov våldtäkt och grov våldtäkt mot barn samt att skärpa minimistraffet för kontakt för att träffa ett barn i sexuellt syfte, (avsnitt 8.4.2),
- delar Ecpat bedömningen att andra straffskalor för sexualbrotten än de som nämns ovan inte bör ändras (avsnitt 8.4.2),
- tillstyrker Ecpat förslaget att det ska vara möjligt att döma till livstids fängelse som gemensamt straff om flera brott har ett maximistraff som uppgår till fängelse i tolv år, även om livstids fängelse inte är föreskrivet för något av de enskilda brotten (avsnitt 10.8.5), och
- tillstyrker Ecpat förslaget att presumtion för häktning ska utvidgas till att omfatta brotten grov fridskränkning och hedersförtryck (avsnitt 13.3.2).

Om betänkandet i allmänhet

Vi välkomnar ett ökat fokus på brottsoffer och en förstärkning av samhällets respons på brott mot barn. Det är av avgörande betydelse att straffen står i proportion till brottslighetens allvar. Sexuella övergrepp mot barn utgör allvarlig brottslighet och måste därför också mötas med ett kraftfullt rättsligt svar. Barn som har utsatts för sexuella övergrepp har rätt till upprättelse och samhällets skyldighet är att genom rättssystemet förebygga brott och utkräva ansvar. Samtidigt vill vi understryka att det är svårt att i dagsläget överblicka de samlade konsekvenserna för barn av de olika reformer som pågår på straffrättens område. Det är därför viktigt att lagstiftningsarbetet tar hänsyn till denna risk och säkerställer att barns rättigheter inte undergrävs i ambitionen att skärpa straffrätten, eftersom barn i inte obetydlig omfattning utsätter andra barn för sexuella övergrepp och därmed inte bara är brottsoffer utan även förövare. Staten har ett dubbelt ansvar – att skydda barn från övergrepp och samtidigt värna de rättigheter som gäller alla barn, även de som själva begår brott. Svårigheten att överblicka de samlade konsekvenserna medför även en ökad rättsosäkerhet. Vi ser att flera utredningar gör hänvisningar till förslag från andra utredningar som ibland inte har antagits som stöd för sin argumentation.

Även om det är svårt att överblicka de samlade konsekvenserna för barn som de olika reformerna av straffrätten för med sig så går det inte att blunda för att den samlade effekten av förslagen i detta betänkande, den sänkta straffbarhetsåldern, minskade straffvärdeminskningar på grund av ålder, att barn ska avtjäna frihetsstraff i fängelse och förändringarna av regelverket om villkorlig frigivning sammantaget kommer innebära att fler barn kommer avtjäna frihetsstraff – i fängelse – under längre tid. Detta är ur ett barnrättsperspektiv oacceptabelt och i strid med Sveriges internationella åtaganden. Det är också oförenligt med barnkonventionen, exempelvis vad gäller artikel 37 och barnrättskommitténs allmänna kommentar 24.

Påföljdsvalet för unga lagöverträdare (avsnitt 6.13.1)

Ecpat tillstyrker, med vissa synpunkter, utredningens förslag till ny bestämmelse om påföljdsvalet för unga lagöverträdare. Vi delar utredningens bedömning att påföljdsvalet för unga lagöverträdare i praktiken kommer handla om någon av de särskilda ungdomspåföljderna eller ovillkorligt fängelse. Vi ser dock med oro på att det uttryckliga kravet på att en tilltalad under 18 år bara får dömas till fängelse om det finns synnerliga skäl tas bort. Det är dock välkommet att utredningen betonar att någon sänkning av kraven för att döma ett barn under 18 år till fängelse inte avses. För att tillgodose att ingen sådan sänkning sker och att barn i lägsta möjliga mån döms till att avtjäna straff på kriminalvårdsanstalt (under förutsättning att förslaget i *En översyn av regleringen om frihetsberövande påföljder för unga* (SOU 2023:44) antas) föreslår Ecpat att den omständighet att den tilltalade skulle drabbas oskäligt hårt av att avtjäna straff på kriminalvårdsanstalt på grund av att hen är ett är barn ska läggas till som skäl för att dömas till villkorligt fängelse i föreslagna 28

kap. 16 § brottsbalken. Det skulle skapa ytterligare en möjlighet för domstolen att överväga om en annan påföljd än fängelse kan komma i fråga, i detta fall en ungdomspåföljd.

Skärpt straffskala för grovt olaga integritetsintrång (avsnitt 8.2.2)

Ecpat tillstyrker att maximistraffet för grovt olaga integritetsintrång ska höjas till fängelse i sex år. Ecpat möter dagligen barn som är utsatta för spridning av nakenbilder. På grund av pubertetsutvecklingsrekvisitet i barnpornografibrottet (16 kap. 10 a § 3 st. brottsbalken), som inte är i överensstämmelse med barnkonventionen, blir det aktuella brottet i dessa fall typiskt sett olaga integritetsintrång. Många av dessa barn uppger att det känns som att övergreppet aldrig upphör så länge spridningen fortgår. Det här handlar inte om ett marginellt problem, 22 % av barn i Sverige har någon gång fått egna nakenbilder spridda på nätet (20% av pojkarna och 25 % av flickorna).[1] Vetskapen om att bilderna har spridits bortom ens kontroll och oron över vem som har sett dem kan leda till allvarliga konsekvenser för det utsatta barnets hälsa och välbefinnande på kort och lång sikt, inklusive självskadebeteenden och suicidtankar.[2] Spridningen kan också starta en kedja av brottsutsatthet, där barn trakasseras, hotas och kränks av personer som sett bilderna.[3] Mot bakgrund av detta välkomnar Ecpat en höjning av maximistraffet för brottet grovt olaga integritetsintrång.

Mot bakgrund av ovanstående, och att böter mönstras ut ur straffskalorna för sexualbrott mot barn (om utredningens förslag gällande straffskalan för brottet kontakt för att träffa ett barn i sexuellt syfte antas), så anser Ecpat att det finns fog för att mönstra ut böter ur straffskalan för brottet olaga integritetsintrång. Att sprida ett barns nakenbild, även i sådana fall då det inte når upp till grovt olaga integritetsintrång, är en så pass allvarlig kränkning av barnets sexuella och personliga integritet att böter inte bör komma på fråga. Eftersom lagstiftaren valt att göra skillnad på barn utifrån pubertetsutveckling bör straffskalorna vad gäller brott som utgör sexuella kränkningar av pubertetsutvecklade barn börja på fängelseminimum som lägst. Om en generell skärpning av straffskalan för brottet olaga integritetsintrång anses för långtgående menar Ecpat att sådana gärningar som omfattas av brottet och utgör sexuella kränkningar av barn får regleras särskilt i ett nytt stycke.

Skärpta straffskalor för vissa sexualbrott (avsnitt 8.4.2)

Ecpat tillstyrker att minimistraffet för grov våldtäkt och grov våldtäkt mot barn ska höjas till fängelse i 12 år. Eftersom vi är en barnrättsorganisation omfattar vår bedömning rörande grov våldtäkt enbart de situationer där ett barn utsätts för det brottet (det vill säga inte vuxna brottsoffer). Vi delar utredningens bedömning att straffsystemet tydligt måste markera att samhället ser allvarligt på dessa brott och erkänner den skada och kränkning som brottsoffret utsatts för. En skärpt straffrättslig reaktion vid sådana brott som innebär allvarliga kränkningar av brottsoffret kan förväntas leda till en höjd straffnivå. Därigenom stärks barnets rätt till skydd. En tydligare markering genom den utdömda påföljden förmedlar också det klander gärningspersonen förtjänar och kan därmed bidra till brottsoffrets upprättelse.

Mot bakgrund av dels de skärpningar som har gjorts de senaste åren, dels de effekter denna utredning förväntas medföra, så delar vi bedömningen att andra straffskalor för sexualbrotten inte

---

[1] ECPAT Sverige (2025). *"Det känns som om jag redan förstört mitt liv på grund av en bild"* – En rapport om barns utsatthet för sexualbrott på nätet, https://ecpat.se/wp-content/uploads/2025/05/Brottsutsatthet_2025_Ecpat.pdf.
[2] Mandau, MB. (2021). "Snaps", "screenshots", and self-blame: A qualitative study of image-based sexual abuse victimization among adolescent Danish girls, Journal of Media and Children, 15(3), 431-447.
[3] Ecpat (2023). "*Jag tittade bara, jag gjorde inget elakt*" – En rapport om barns utsatthet på exposekonton, https://ecpat.se/wp-content/uploads/2020/12/Ecpat_Exposerapport_2023_uppslag_low.pdf.

bör ändras. Ecpat tillstyrker vidare att minimistraffet för brottet kontakt för att träffa ett barn i sexuellt syfte ska höjas från böter till fängelse. Liksom utredningen anför så talar allvaret i sådana gärningar emot att det ska kunna föranleda endast bötesstraff. Det är välkommet att böter därmed mönstras ut ur straffskalorna när det kommer till sexualbrott mot barn.

Livstids fängelse för upprepade grova våldtäkter och grova våldtäkter mot barn (avsnitt 10.8.5)

Ecpat tillstyrker att det ska vara möjligt att döma vuxna förövare till fängelse på livstid för upprepade grova våldtäkter respektive upprepade grova våldtäkter mot barn. Liksom vi anger ovan, så omfattar vår bedömning rörande grov våldtäkt enbart de situationer där barn är brottsoffer. Utredningen hänvisar till en annan utredning, *Straffbarhetsåldern* (SOU 2025:11), som har föreslagit att det ska införas ett förbud mot att döma till livstids fängelse för brott som begåtts före gärningspersonens 18-årsdag. Detta förslag har dock inte antagits ännu. Med hänvisning till vårt resonemang kring att det är svårt att överblicka de faktiska konsekvenserna av alla förslag på det straffrättsliga området och rättsosäkerheten detta leder till, vill vi understryka att lagstiftningen måste vara tydlig med att barn aldrig ska kunna bli dömda till livstids fängelse.

Presumtion för häktning vid grov fridskränkning och hedersförtryck (avsnitt 13.3.2)

Ecpat tillstyrker att presumtionen för häktning ska utvidgas till att omfatta brotten grov fridskränkning och hedersförtryck. Brottet grov kvinnofridskränkning ligger utanför vårt uppdrag och vi tar därför inte ställning till det. Utvidgningen kring presumtion för häktning vid grov fridskränkning och hedersförtryck är en angelägen och nödvändig åtgärd för att stärka rättsväsendets förmåga att effektivt utreda och lagföra sådan brottslighet, samt för att tillförsäkra skydd och upprättelse för brottsoffer. Därutöver är bland annat flykt-, kollusions- respektive recidivfaran stark vid brottslighet av sådant slag. I kombination med brottslighetens allvar talar detta i vår mening för en lagstadgad presumtion för häktning vid dessa brott.

Konsekvenser (avsnitt 16.4)

Trots att många av förslagen direkt eller indirekt rör barn, är konsekvensanalysen gällande barn nästan obefintlig. Utredningen stannar i princip vid att konstatera att barn kommer att påverkas. Vi ansluter oss till det särskilda yttrandet av experterna Gustaf Almkvist, Bengt Ivarsson och Göran Nilsson och det särskilda yttrandet av experten Bengt Ivarsson vad gäller utredningens fokus på lagtekniska överväganden framför djupare principiella diskussioner kring effekter. Med tanke på att direktiven uttryckligen specificerade att ett "jämställdhets-, likabehandlings-, ungdoms- och barnrättsperspektiv" (se s. 1786–1787 i utredningen) skulle genomsyra analyserna, är det särskilt problematiskt att de övergripande bristerna i analysen sannolikt har inneburit att barnrättsperspektivet inte kunnat beaktas fullt ut på ett systematiskt och djupgående sätt. Den bristande analysen av förslagens effekter, inklusive de samlade effekterna av reformen, innebär att det inte går att fullt ut säkerställa att barnets bästa beaktas i tillräcklig omfattning.

Föredragande i ärendet har varit barnrättsjuristerna Elisabeth Lindgren och Susanna Pettersson.

För ECPAT Sverige

Anna Karin Hildingson Boqvist
Generalsekreterare